

prostředím a zejména do jaké míry byli ochotni či schopni přijmout za své ideje a představy o každodenním životě nové společnosti materializované v architektuře koldomů.

Jedna z věcí, kterou obě studie dosvědčují, je rezistence vůči novým – i genderovým – pořádkům na straně obyvatel projevující se ve formě subverzivního užívání a přeznačování prostoru nebo nepřilíživě nadšeného využívání dostupných zespolečnění služeb. V obou koldomech byly například navrženy jen velmi malé kuchyně, protože se příprava i konzumace pokrmů měla odehrávat mimo byt, v restauračním zařízení, jež bylo součástí koldomu. V obou případech však postupem času lidé tíhli, pod vlivem habituálního vnímání rodiny a rolí muže a ženy i pod tlakem nedostatečně nebo nekvalitně poskytovaných služeb, k nadužívání kuchyně, což se projevilo například v úpravách bytových prostor – v rozšiřování či přestavbách kuchyní. Zároveň, jak zajímavě dokládá studie Hany Daňkové, využívání nejen soukromých, ale i společných prostor, například klubovny, zůstalo včleněno do stávajícího genderového řádu. A tak když se v klubovně litvínovského koldomu setkávali jeho obyvatelé, aktivity, kterým se v nich ve stejný čas věnovali, byly silně genderované, „ženský tam seděly, štrikovaly, a vedle chlapi mazali karty nebo hráli šachy“ (Daňková 2014: 62). Jak práce Viktora Buchliho, tak i skromnější text Hany Daňkové poukazují na obecnější pro-

blém, kterému je třeba věnovat pozornost, totiž že „fyzické projevy architektury a metafory, jež je provázejí, se vyznačují až bolestným nadbytkem významů“ (Buchli 2000: 1), které následně vedou k různorodému, často protichůdnému způsobu využívání navržených prostor, mnohdy jdoucích přímo proti zamýšleným idejím, smyslu a efektům. Při čtení příběhu koldomu, jak jej ve čtyřech zastaveních na cestě utopie československé architektury 20. stoletím detailně představuje Hubert Guzik, se nedá ubránit dojmu, že koldom jako proměnlivá společenská představa vyvstává z pnutí mezi romantickým utopickým sněním o budoucnosti a racionálním realistickým promyšlením současnosti. Ač nepřekročí hranice žánru a ke každodennímu životu koldomu se z pocho-pitelných důvodů nedostanou, *Čtyři cesty ke koldomu* stojí za přečtení už jen pro to, že čtenářky a čtenáře poutavě provedou dějinami intelektuálního pnutí v pozadí tohoto pozoruhodného socialistického architektonického experimentu.

Literatura

- Buchli, V. 2000. *An Archaeology of Socialism*. Oxford: Bloomsbury Academic.
Daňková, H. 2014. *Kolektivní dům v Litvínově v letech 1945–1960*. Diplomová práce. Praha: FHS UK.

ROZMANITÝMI CESTAMI ŽIVOTNÍCH DRAH V POZDNĚ MODERNÍ SPOLEČNOSTI / JAROSLAVA HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ

HAŠKOVÁ, HANA (ED.), VOHLÍDALOVÁ, MARTA, MAŘÍKOVÁ, HANA, DUDOVÁ, RADKA, UHDE, ZUZANA, KŘÍŽKOVÁ, ALENA, FORMÁNKOVÁ, LENKA. 2014.

VLASTNÍ CESTOU? ŽIVOTNÍ DRÁHY V POZDNĚ MODERNÍ SPOLEČNOSTI. PRAHA: SLON.

Kniha *Vlastní cestou?* s podtitulem *Životní dráhy v pozdně moderní společnosti* přináší, společně se dvěma teoretický-

mi zamyšleními nad metodologickými aspekty studia životních drah a dopadem společenských změn na podobu

ukázal na problémy sexuálneho zneužívania detí v západnom Nemecku chápanie sexuality v súvislosti s detstvom, ako aj na vzťah týchto dvoch oblastí k verejnému, odbornému a náboženskému diskurzu.

Celý program akcie bol bohatý, o čom svedčí dvadsať príspevkov behom troch intenzívnych konferenčných dní. Zmienime len niektoré príspevky, ktoré nám v pamäti utkveli najviac. Veľký priestor bol venovaný príspevkom zameraným na problematiku LG-BTQI a sexuálnej diverzity v sexuálnej výchove. To súvisí s jedným z cieľov konferencie, ktorým bolo akcentovať tému rozmanitosti sexuálnych identít a potrebu jej začlenenia do kurikula sexuálnej výchovy. Ukážkovým je príspevok Eleanor Formby „A critique of „at-risk“ LGBT youth and anti-bullying approaches to homophobia and transphobia in schools“ zameraný, ako napovedá názov, na šikanovanie neheterosexuálnych a transsexuálne orientovaných osôb vo vzdelávacích inštitúciách. Eleanor Formby zdôraznila limity dominantného diskurzu protišikanovania, ktorý pôsobí značne kontraproduktívne tým, že dáva neheterosexuálnych osôb do pozícií obetí a neberie do úvahy problematiku šikanovania v širšom kontexte vzdelávania a sexuálnej výchovy. Téma LG-BTQI sa objavovala aj v príspevkoch, ktoré neboli primárne zamerané na túto tému. Švédsky príspevok Hansa Olssona „Sex on the Map. An animated educational film about sexuality for teenagers“, ktorý oživil atmosféru konferencie tým, že predstavil vzdelávací animovaný film prepájajúci faktické informácie o sexe s príbehmi o láske a sexe medzi teenagermi, vďaka čomu film pôsobí civilne. Film je možné oceniť za snahu pôsobiť nediskriminačne voči neheterosexuálnym jedincom pomocou poučenia o rodu a LG-BTQI problematike.

Vyššie zmienené príspevky súčasne poukázali na širšie súvislosti spojené so sexuálnou výchovou: na jej inkluzívny potenciál a determinovanosť národným či religióznym kontextom. Ukážkovými príkladmi týchto vplyvov, ktoré sú často smerodajnými pre

soukromého a pracovního života, jedenáct ucelených sond do různých forem partnerského života a tranzic životního běhu. Kniha kombinuje kvalitativní i kvantitativní perspektivu a konceptuálně je ukotvena v perspektivě životních drah. Ta klade důraz na zasazování studovaných fenoménů do biografického, sociálního a historického kontextu. Jednotlivé životní události jsou tak zkoumány s ohledem na předchozí volby a události v životě jednotlivce (biografický kontext), strukturální společenské změny v daném historickém období (historický kontext) a věkově specifické normy a očekávání (sociální kontext).

S ohledem na kombinaci kvalitativních a kvantitativních postupů a využití perspektivy životních drah se nejedná o publikaci v českém kontextu ojedinělou. V posledních letech byly publikovány nejméně dvě publikace podobného tematického zaměření (především Chaloupková, Jana, ed., 2008. *Proměny rodinných a profesních startů*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., a Hasmanová Marhánková, Jaroslava a Martin Kreidl, eds., 2012. *Proměny partnerství*. Praha: Sociologické nakladatelství). Kniha *Vlastní cestou?* však ukazuje, že dané téma rozhodně nebylo předchozími studiemi vyčerpáno. Oproti uvedeným publikacím přináší do diskuse nad proměnami životních drah jednak nová témata (např. studium partnerství spolu, i když každý zvlášť nebo každodennosti rodin ohrožených chudobou) a jednak dvě nové dimenze, které zatím nebyly výrazněji akcentovány. Tou první je důraz na tematizaci otázek kombinace pracovního a soukromého života a rizik, kterým jednotlivci v této souvislosti čelí v závislosti na svých různých sociálních pozicích na trhu práce a v rámci životní biografie. Druhou je otázka dopadu tzv. finanční krize na podobu životních drah a načasování dílčích životních přechodů.

Problémem řady editovaných publikací rozkročených napříč různými tématy bývá často neschopnost najít mezi jednotlivými studiemi spojující linku. To však není problémem knihy *Vlastní cestou?*. Ačkoliv dílčí sondy temati-

zuji odlišné fenomény (odchod z domova rodičů, singles, životní zkušenosti žen po rozvodu, péči o stárnoucí rodiče, zkušenost migrace...), kniha působí uceleným dojmem a jednotlivé kapitoly se vzájemně protínají. Toto protnutí se odehrává v rovině širší diskuse nad vzájemným vztahem mezi působením strukturálních podmínek a uplatňováním vlastního aktérství. Název *Vlastní cestou?* končí otazníkem předznamenává spojující linii knihy. Autorky se v ní zamýšlejí nad tím, do jaké míry je v současné individualizované společnosti naše životní cesta skutečně jen naše vlastní. Do jaké míry po ní jdeme směrem, který je dán jen naší osobní volbou. Tento otazník přitom poukazuje na to, že na této „vlastní“ cestě často stojí řada bariér, které nás nutí odbočit, zpomalit nebo náhle nabrat jiný směr. Poukazuje také na to, že po této cestě většinou nechodíme sami. Kniha *Vlastní cestou?* tak ukazuje, že na jednu stranu dochází ke konci univerzality k výskytu určitých životních tranzic a k vzájemné provázanosti některých přechodových událostí. V tomto ohledu bychom tudíž mohli hovořit o tom, že jsme svědky rostoucí různosti životních drah a že naše cesta se stává čím dál více jen naší vlastní. Na druhou stranu ale kniha ukazuje, že spolu s poklesem univerzality některých životních přechodů se rovněž rozrůstá stratifikace životních drah. Autorky poukazují na rostoucí marginalizaci tradičně společensky znevýhodněných skupin. Kniha zároveň na řadě míst ilustruje výrazný dopad společenských změn na podobu individuálních biografii. V tomto ohledu je proto uvedený otazník v názvu knihy více než na místě.

Bez ohledu na to, že kniha neposkytuje (a ani nemůže poskytnout) jasnou odpověď na to, do jaké míry je naše životní cesta skutečně jen naší „vlastní“, v ní ale můžeme nalézt několik výrazných výpovědí týkajících se charakteru životních drah v české společnosti. První z nich se vztahuje k propojenosti našich životů s ostatními. Kniha ukazuje, že naše cesta není jen naší vlastní ve smyslu její oddělitelnosti

konštituovanie rodovej (ne)rovnosti, vzťahu k sexuálnym minoritám, ale aj pre určenie hraníc zodpovednosti medzi štátom a rodinou v otázke vzdelávania o sexe boli napríklad dva stredoeurópske príspevky. Jednalo sa o príspevok zo slovenského prostredia „Analysis of Slovak discourses of sex education“ Lucie Hargašovej, Petra Kocinu, Ivana Lukšika a Dagmary Markovej či o poľský príspevok „(Non) existence of sex education in Polish pedagogical and public discourses“ od Karoliny Rzepeczka. Obsahová náplň oboch príspevkoch zdôraznila ostrý kontrast medzi prístupom k sexuálnej výchove v stredoeurópskom priestore a v západných krajinách.

Konkrétne, rečníci Bodil Liljefors a Irene Andersson v príspevku „Relations, values and sex education: Changes and challenges in schol curricula and the Swedish political context 2014“ ukázali na úplne iný spôsob uvažovania o sexuálnej výchove. Kým sa slovenská realita nesie v znamení neexistencie sexuálnej výchovy na školách, pričom jej alternatívou sa stáva náboženská výchova, naopak švédská debata je charakteristická snahou o zlepšenie (už existujúcej) sexuálnej výchovy so zreteľom na teoretické perspektívy týkajúce sa rodu, moci, etnicity, religiozity a sexuálnych minorít. Vidíme, že vo Švédsku pracujú so sexuálnou výchovou ako s nástrojom, ktorý má silný potenciál pre spomínanú inklúziu či exklúziu. V tomto duchu sa niesol aj ďalší povšimnutia hodný príspevok Sary Blumenthal. Blumenthal sa venovala praktikám zahanbovania, ktoré využívajú pedagógovia na školách a prispievajú ku konštituovaniu sociálneho rádu, ktorý je založený na heteronormativite, nerovnosti medzi pohlaviami či homofóbií.

Oceniť môžeme aj smerovanie konferencie na otázku, na ktorú sa často zabúda a ktorá je veľmi podstatná – čo od sexuálnej výchovy chcú samotní teenageri. Tejto téme sa venoval napríklad príspevok Francesa Birda „Kids ask the darndest questions. The Question Box: What young people really want to know“. Birg predstavil výchovný program novozélandskej organizácie Family Planning,

od cest a rozhodnutí ostatních. Načasování a výskyt jednotlivých životních přechodů a událostí jsou výrazně ovlivněny našimi vztahy s ostatními. Autorky tak například poukazují na to, že rychlost odchodu dětí od rodičů a založení jejich samostatné domácnosti je ovlivněno počtem jejich sourozenců a charakterem rodinného uspořádání jejich rodičů (viz kap. 4). Kniha zároveň citlivě ukazuje, jakým způsobem je prožitek jednotlivých životních událostí ovlivněn našimi vztahy s ostatními. Kapitola 10 například ilustruje, jak významnou roli hrají mezigenerační vztahy v procesu (ekonomického) osamostatňování žen po rozvodu.

Druhé výrazné vyznění knihy směřuje k nutnosti studovat proces kombinace pracovního a soukromého života jako celoživotní proces, který je ovlivněn strukturálními znevýhodněními a společenským kontextem. Otázky sladění práce a péče byly v českém kontextu tematizovány především v souvislosti s péčí o malé děti. Kapitola 14 věnovaná péči o stárnoucí rodiče však poukazuje na nutnost zahrnout do těchto debat i generace starší. Výrazným leitmotivem knihy se rovněž stává otázka strukturálního znevýhodnění – ať již ve vztahu k partnerskému životu (např. kapitola 6 poukazuje na bariéry, které pociťují single třicátníci s nízkou kvalifikací při navazování vztahů či kapitola 10 ilustrující odlišné ekonomické dopady rozvodu na muže a ženy) či k pracovní biografii (např. kapitola 11 zkoumající pracovní dráhy žen a mužů v období ekonomické krize nebo kapitola 12 zaměřená na zvládání situace chudoby a její dopad na podobu pracovní i partnerské biografie).

Další výrazná výpověď knihy o životních drahách podle mého názoru směřuje k dekonstrukci řady rozšířených představ o partnerských a pracovních biografiích. V knize najdeme studie, které nabízejí nový pohled na již analyzované fenomény. V tomto ohledu bych chtěla vyzdvihnout především kapitolu 6 věnovanou fenoménu singles, kde autorky Hana Hašková a Marta Vohlídalová ukazují, že život single je na jednu stranu skutečně typický pro pracovně vy-

tížené „městské“ třicátníky hledající nové příležitosti, které se v mediálním diskursu stávají symbolickým zhmotněním single života, zároveň ale poukazuje na to, že z hlediska statistických dat je status single typický především pro nejnížší vzdělanostní skupiny a lidi po rozvodu. Kvalitativní analýza ukazuje, že život single není spojený jen se zaměřením na kariéru a zážitky, ale že se stává realitou zejména mužů s nízkým vzděláním, kteří své single biografie rámuje spíše povzdechem nad nedostatkem možností vstoupit do vztahu. Podobně i kapitola 10 Marty Vohlídalové v mnohém narušuje některé z tradičních představ o dopadu rozvodu a interpretuje rozvod nejen jako traumatickou událost, ale rovněž jako cestu k osamostatnění. Autorka ve své kvalitativní studii nijak neumenšuje negativní (především ekonomické) dopady rozvodu, zároveň ale ukazuje, že ženy ve svých biografických vyprávěních často interpretují pozitivně schopnost vypořádat se s touto situací a vést svou domácnost bez manžela. Rozvod ve vyprávění (zejména žen, jež před rozvodem praktikovaly tradiční genderovou dělbu práce) vystupoval jako životní zlom, který jim umožňoval svou životní dráhu interpretovat jako příběh emancipace. Obě tyto kvalitativní sondy přinášejí zajímavou perspektivu a věřím, že se stanou významnou inspirací pro další uvažování o daném tématu.

Kromě těchto dvou studií kniha přináší ještě dalších 11 kapitol. Knihu otevírají dvě teoretické kapitoly. První představuje klíčové koncepty perspektivy životních drah a procesy, jež ovlivnily a stále ovlivňují proměny soukromého a pracovního života. Třetí kapitola je věnována metodám zkoumání životních drah. Zařazení obou samostatných kapitol považuji za velmi vhodné – jednak vede k tomu, že dílčí studie nemusejí znovu a znovu popisovat jednotlivé koncepty a detaily metodologického postupu a jednak kapitoly představují přehledný a srozumitelný přehled, který se může stát (mimo jiné) dobrým studijním materiálem.

ktorá sa snaží zistiť, čo mladí ľudia chcú vedieť o sexe, čo je pre nich dôležité, a to pomocou schránok na otázky na stredných školách. Doplnkovou súčasťou programu bolo aj premietanie dokumentárneho filmu „Mesiac v nás“ režisérky Diany Fabiánovej, ktorá sa zamerala na kultúrno-spoločenské vnímanie menštruácie. Fabiánovej dokument vyznel ako značne esencalistický pohľad na menštruáciu a tematicky sa nehodil k zvyšnému obsahu konferencie. Navyše filmu, ktorý podľa našej mienky vyvoláva veľké množstvo emócií a otázok, sa nepochopiteľne nedostalo záverečnej diskusie, čo bolo v tomto prípade na škodu.

Nie je prekvapením, že v publiku prevažovali ženy, čo je na rodovo zameraných konferenciách bežné. Za pozitívum konferencie považujeme, že sa nej mohli zúčastniť študujúci z Fakulty sociálnych štúdií, čím sa oživila atmosféra a zároveň bol vytvorený priestor na dialóg medzi odbornou obcou a študujúcimi.

Pri spoločnej diskusii sme si uvedomili, že väčšina príspevkov vychádzala z foucaultovskej tradície, sociálneho konstruktivismu či postštrukturalizmu. Domnievame sa, že iné perspektívy a prístupy k problematike sexuálnej výchovy by boli obohacujúcim prvkom v programe konferencie. Tak či onak, cieľom konferencie bolo predstaviť problémy späté so vzdelávaním mladých ľudí v oblasti sexu a poukázať na rozmanitosť osnôv, kurikula a samotnej praxe tejto výchovy, ako aj na fakt, že všetky tieto aspekty sú tvarované množstvom diskurzov či už religióznych, alebo diskurzom heteronormatívnym. Konferencii sa tento cieľ podarilo naplniť. Bohužiaľ pre niektorých z nás bolo vedľajším účinkom účasti na konferencii uvedomenie si stavu sexuálnej výchovy vo vlastnej krajine a následné ponorenie do melanchólie.

Následující empirické kapitoly se zaměřují buď na specifické partnerské situace a pozice na trhu práce, nebo na dílčí přechody v rámci životních drah. Tak je tomu u čtvrté kapitoly, kde Hana Hašková propojuje téma odchodu z domova rodičů s diskusí nad vlivem historického a společenského kontextu na podobu životní dráhy a načasování tranzic. Autorka například poukazuje na to, že oproti období socialismu současní mladí Češi a Češky odcházejí z domu později a zároveň se do domácnosti rodičů častěji vrací. Následující kapitola Marty Vohlídalové představuje základní (zároveň ale komplexní a čtivý) přehled načasování a podoby partnerských tranzic v ČR. Sedmá kapitola věnovaná partnerství spolu, i když zvláště (living apart together – LAT) autorek Formánkové a Křížkové přináší jednu z prvních kvalitativních sond o této formě partnerství v české společnosti.

Následující blok kapitol se více zaměřuje na pracovní biografie, otázky kombinace soukromého a pracovního života a formy strukturálních znevýhodnění. Kapitola 8 Hany Maříkové uvádí základní přehled o procesech kombinace práce a soukromého života s ohledem na různou pozici v rámci životní dráhy a rodinné situace. Svým shrnutím otevírá téma pro další studie, které se k tomuto tématu vztahují v analýze konkrétních dílčích situací a zkušeností. Následující kapitola Hany Haškové se věnuje otázkám refamilizace v ČR týkající se prodlužující se doby ekonomické neaktivity matek. Jedná se o zajímavou, konceptuálně vhodně zakotvenou studii poukazující na propojení podoby životní (pracovní) dráhy a sociální politiky. Kapitola 11 autorek Křížkové a Formánkové analyzuje dopad ekonomické krize na pracovní dráhy. Text ukazuje, jakým způsobem krize zasáhla do zaměstnanosti různých skupin v různých obdobích.

Závěrečné tři kapitoly uzavírají knihu tématy, která nejsou v kontextu studia životních drah často frekventovaná. Kapitola 12 Zuzany Uhde věnující se příběhům migrantek

v ČR přináší do knihy důležitou dimenzi znevýhodnění (nejen) na trhu práce vyplývající z různých rovin zneuznání. Analýza rozhovorů jde za pouhou deskripci bariér, kterým ženy migrantky čelí a představuje skutečně kritické zamyšlení nad aktérstvím, každodenností a nerovnostmi v kontextu migrace. Kapitola 13 vnáší unikátní sondu do životní zkušenosti rodičů potýkajících se s chudobou. Jedná se o téma, kterému se česká sociologie zatím pohříchu vyhýbala, a text Hany Maříkové jasně ukazuje sílu toho tématu. Analýza se bohužel věnuje poměrně odlišným životním situacím, které spojuje „pouze“ zkušenost s rizikem chudoby. Text kvůli tomu působí poněkud roztříštěně, neboť bariéry, kterým komunikační partneři a partnerky čelili, jsou sice v něčem podobné, zároveň jsou ale s ohledem na jejich odlišné sociální pozice vystaveni poměrně odlišným formám znevýhodnění (text přináší zkušenost lidí romského etnika žijících v sociálně vyloučené lokalitě, dlouhodobě i krátkodobě nezaměstnaných rodičů, mužů s málo placeným zaměstnáním i migrantek). Zařazení obou kapitol však považuji za klíčové. Obě autorky v nich zviditelňují aktéry a aktérky, kteří (nejen) v české sociologii stojí spíše na okraji zájmu a jejichž zkušenost je (například v porovnání s lidmi s vyšším vzděláním) systematicky zneviditelňována jako nedůležitá pro pochopení současných proměn soukromého a pracovního života. Knihu uzavírá kapitola Radky Dudové věnovaná tématu péče o stárnoucí rodiče. Text se zaměřuje především na ženy pečovatelky a klade si za cíl zmapovat, co pro ně znamená tato životní fáze spojená s péčí o neso- běstačné rodiče.

Knihu jako celek považuji za velmi zdařilou. Kapitoly otevírají témata v české sociologii často ignorovaná nebo nahlížejí způsoby, jak na témata již frekventovaná nahlížet novou optikou. Jednotlivé kapitoly obtočí samostatně, zároveň kniha představuje ucelený text s jasným rámcem. Jednotlivé kapitoly se liší v hloubce pohledu na sledované fenomény. I teoretické studie a texty spíše popisného cha-

JAK ZVÝŠIT POČET ŽEN V ROZHODOVACÍCH POZICÍCH? ZPRÁVA Z KONFERENCE / Romana Volejníčková, Švarcová Markéta

Dne 26. 3. 2015 se v Praze uskutečnila praktická konference věnující se zvýšení zastoupení žen v rozhodovacích pozicích. V první části byly prezentovány příspěvky k různým typům opatření pro vyrovnání zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích, příspěvky v rámci druhého bloku byly zaměřeny na diverzitu v rozhodovacích pozicích v obchodních společnostech, třetí blok se věnoval harmonizaci práce a rodiny jako nutné podmínky pro vyšší zastoupení žen v rozhodovacích pozicích. Závěrečný blok byl realizován formou kulatých stolů k tématům jednotlivých bloků.

Ačkoliv příklady dobrých praxí využití kvótních systémů ukázaly, že kvóty jsou efektivním nástrojem pro zvýšení počtu žen v rozhodovacích pozicích, legislativa České republiky se neustále staví proti jejich zavedení, a to jak v oblasti politiky, tak v oblasti obchodních společností. V České republice neexistuje kvóta pro minimální zastoupení jednoho pohlaví zakotvená v ústavě, tzv. konstituční kvóta pro národní parlament, ani kvóta v národní legislativě či směrnicích, tzv. kvóta nebo směrnice volebního zákona pro národní parlament. Jsou zavedeny pouze kvóty politických stran pro volební kandidátky, které jsou prozatím nepovinné. V současné době vnitrostranické kvóty využívá nově ČSSD – v nedávné době strana veřejně oznámila, že přijala vnitrostranickou kvótu stanovující procentuální podíl žen (hranice 40 % minimálního zastoupení jednoho pohlaví) na kandidátní listině při volbách do krajů a Poslanecké sněmovny. Bohužel však tato kvóta neřeší umístění žen a mužů na kandidátní listině, takže může dojít k tomu, že ženy budou umístěny na nevolitelné pozice na konci kandidátky. Kvóty o procentuálním zastoupení jedno-

rakteru však mohou dobře posloužit jako studijní materiál nebo přehledové úvodní texty. Samozřejmě, že lze namítnout, že některé fenomény zůstaly na okraji zájmu. Podobně jako již uvedené, dříve publikované knihy podobného tematického zaměření i kniha *Vlastní cestou?* nazírá na partnerství především heteronormativní optikou a při stu-

diu životních drah (s výjimkou poslední kapitoly věnované péči o stárnoucí rodiče, kterou dominantně vykonávají především ženy „předdůchodového“ věku) se zaměřuje zejména na období tzv. produktivní biografie. Je škoda, že kniha neměla ambici zacetit rovněž tyto mezery na poli studia proměn životních drah v současné české společnosti.

REKONSTRUKCE KRITICKÉHO FEMINISMU. ZPRÁVA Z KONFERENCE *THE STRENGTH OF CRITIQUE* / LUBICA KOBOVÁ, ZUZANA UHDE

Feministická teorie je velmi dynamicky se vyvíjející myšlenkový proud reflektující jednotlivé teoretické směry politické a sociální teorie a poháněný svou vlastní vnitřní kritikou. Ačkoli během posledních desetiletí feministické myšlení navazující na marxistickou teorii ustupovalo do pozadí, současný vývoj, který provázají globální ekonomická krize, vyhrocení válečných konfliktů, jež za sebou zanechává dnes již slábnoucí unipolární geopolitika nebo radikální nárůst globálních nerovností, znovu na pořad dne přináší koncepty, otázky i kritické rozborů marxistického a socialistického feminismu. Na tento vývoj navazovala konference *The Strength of Critique: Trajectories of Marxism – Feminism*, kterou v březnu tohoto roku v Berlíně uspořádala Nadace Rosy Luxemburg s feministickou sekci Berlínského institutu kritické teorie.

Konferenci otevřela předsedkyně Die Linke Katja Kipping. Kipping přemýšlela o svých identifikacích s politickými a teoretickými proudy marxismu a feminismu („stávání se marxistkou“, „stávání se marxistickou feministkou“) až se nakonec identifikovala jako feministická marxistka – *fem-ma*.

S uceleným teoretickým zářmováním konference vystoupila Frigga Haug, 77letá marxisticko-feministická te-

oretička, editorka *Historicko-kritického slovníku feminismu* (Historisch-kritisches Wörterbuch des Feminismus, 2011 –), *spiritus movens* setkání. Haugg, která v době druhé vlny feminismu v západní Evropě rozvíjela práci se vzpomínkami (Erinnerungsarbeit, memory work) jako metodu kolektivní tvorby vědění, představila své chápání genderových vztahů jako výrobních vztahů. Výroba pro ni přitom plní roli konceptu zastřešujícího jak produkci života (v tradičním slovníku reprodukci), tak produkci prostředků k životu (v tradičním slovníku výrobu). Podle názoru Haugg základní problém současnosti tkví v tom, že k těmto dvěma typům výroby náleží také dvě nesoiměřitelné časové logiky. Je to jednak rychlejší logika výroby prostředků k životu a pomalejší logika výroby života. Feministickým úkolem je promyslet tyto dva typy výroby a časové logiky, jež zažíváme jako organicky spjaté, tak, aby mezi nimi neexistoval hierarchický vztah. Podle Haugg jde „v jádru o ekonomiku času“ a na ekonomiku času jsou převoditelné i další problémy – zejména dvojí zátěž žen. Konkrétním politickým návrhem Haugg, se kterým v politické rovině operují také některé političky a politici Die Linke, je tzv. perspektiva 4 v 1. V této perspektivě lidská činnost sestává ze čtyř hodin námezdní práce, čtyř hodin práce na sociální reprodukci, čtyř hodin politic-

ho pohlaví na kandidátní listině a ve funkcích strany využívá již několik let i Strana zelených – například na kandidátní listině vždy na prvních dvou místech má být muž i žena, i v následující trojici má vždy být alespoň jeden zástupce opačného pohlaví; cílem těchto kvót je dosáhnout nejméně třetinového zastoupení jednoho pohlaví. Obdobné kvóty využívá strana i pro vysoké funkce ve straně, například v pozici předsedy/kyně a místopředsedy/kyně musí být vždy muž a žena. I když jsou tato opatření prvními vlastovkami oznamujícími snahu o zvýšení počtu žen v rozhodovacích pozicích, počty žen na kandidátkách a v politických stranách ukazují, že pouze vnitrostranické kvóty nestačí. V rámci prvního bloku byly na konferenci prezentovány dva příspěvky od zástupkyň Ministerstva práce a sociálních věcí a Úřadu vlády ČR. Mimo jiné byl představen návrh tzv. zipového zákona,¹ který Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů doporučuje vládě ČR ke schválení a k jeho následnému předložení Parlamentu ČR. Cílem zákona je „posunout“ ženy do volitelných míst – zákon by tedy zajišťoval pořadí kandidátů/tek, a to tak, že v první dvojici by měl/a být muž a žena, v další trojici by mělo být zastoupeno alespoň jednou opačné pohlaví. Zákon by měl být uplatňován při krajských volbách, volbách do Poslanecké sněmovny a v rámci politických stran/hnutí. Stanovuje také minimální hranici 30% zastoupení jednoho pohlaví na kandidátní listině. Návrh zákona obsahuje i sankce za nedodržení – jde o snížení finančních příspěvků stranám, které ve volbách vyhrájí, a to až o jednu třetinu. Návrh zákona vycházel z pozitivních zkušeností z evropských zemí, kde již legislativní kvóty fungují.

Tato konference na základě prakticky zaměřených příspěvků ukázala, že kvóty pro Českou republiku už nemusejí být strašákem a že jejich použití přináší i určitá pozitiva. Jako komparace k alarmujícímu umístění České republiky v rámci evropského srovnání posloužila přednáška Jany Smiggels Kavkové, ředitelky Fóra 50 %, která obsahovala výčet pozitivních aspektů i limitů zavedení kvót do